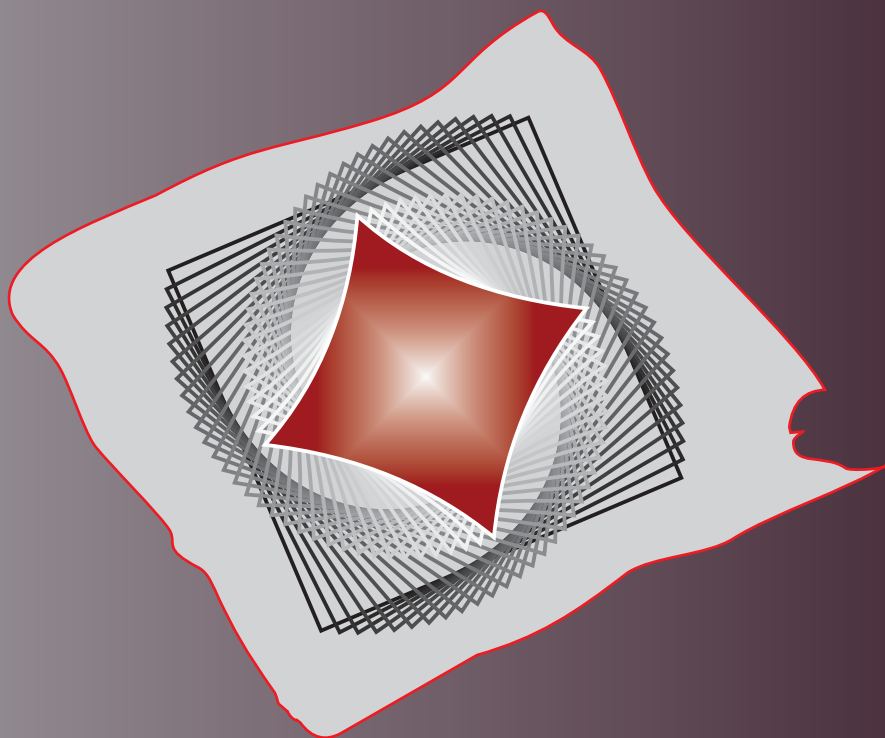

DINAMIKA
SINGULARNIH I DESKRIPTIVNIH
SISTEMA AUTOMATSKOG UPRAVLJANJA

*Ivan M. Buzurović
Dragutin Lj. Debeljković*

Dr Ivan M. Buzurović • Dr Dragutin Lj. Debeljković

**DINAMIKA
SINGULARNIH I DESKRIPTIVNIH
SISTEMA AUTOMATSKOG UPRAVLJANJA
Stabilnost, robusnost, optimizacija,
stabilizacija i robusna stabilizacija**

**Dynamics of Singular and Descriptive
Feedback Control Systems**

**Stability, robustness, optimization,
stabilizability and robustness stabilizability**

*Mašinski fakultet
Univerziteta u Beogradu
2015*

Dr **Ivan M. Buzurovic**,
Division of Physics and Biophysics,
Harvard Medical School, Harvard University,
Boston, MA, USA

Dr **Dragutin Lj. Debeljković**, redovni profesor
Mašinski fakultet - Univerzitet u Beogradu

**Dinamika
singularnih i deskriptivnih
sistemi automatskog upravljanja**

**Dynamics of
singular and descriptive
feedback control systems**

Monografija
Monograph

I izdanje

Recenzenti

Dr Svetislav Zarić, redovni profesor
Mašinskog fakulteta u Beogradu

Dr Mihailo P. Lazarević, redovni profesor
Mašinskog fakulteta u Beogradu

Izdavač

Univerzitet u Beogradu
Mašinski fakultet Beograd
11000 Beograd, Kraljice Marije 16

Za izdavača

Dr Aleksandar Obradović, prof.

Odobreno za štampu
odlukom *Dekana* br. **284/14 od 02.10.2014.**

Beograd, **2015**
Tiraž: 200 primeraka

Štampa PLANETA print

ISBN 978 – 86 – 7083– 843– 7

---

*Preštampavanje, umnožavanje, fotokopiranje
ili reprodukcija cele knjige ili nekih njenih delova nije dozvoljena*

Dr Ivan M. Buzurović · Dr Dragutin Lj. Debeljković

**DINAMIKA
SINGULARNIH I DESKRIPTIVNIH
SISTEMA AUTOMATSKOG UPRAVLJANJA**

**Stabilnost, robusnost, optimizacija,
stabilizacija i robusna stabilizacija**

**DYNAMICS
OF SINGULAR AND DESCRIPTIVE
FEEDBACK CONTROL SYSTEMS
STABILITY, ROBUSTNESS, OPTIMIZATION,
STABILIZABILITY AND ROBUSTNESS STABILIZABILITY**

Zahvalnost

*Izdanje ove
naučne monografije
finansijski je pomoglo*

**Ministarstvo za prosvetu, nauku,
i tehnološki razvoj Republike Srbije**

na čemu su Ministarstvu autori neizmerno i duboko zahvalni.

PREDGOVOR

Već više od dve pune decenije *singularni* (deskriptivni) sistemi privlače pažnju naučne i stručne javnosti širom sveta.

Njihovo prisustvo u svim granama tehnike i u pojedinim oblastima društvenih nauka više je nego evidentno, što obavezuje da im se sa svih mogućih aspekata proučavanja posveti dužna pažnja.

U matematičkom smislu ovi sistemi su predstavljeni kombinacijom diferencijalnih (diferencnih) i algebarskih jednačina, pri čemu ove druge predstavljaju ograničenje koje treba zadovoljiti pri rešavanju onih prvih.

Imajući to u vidu, sasvim je jasno da je odgovarajuće poznavanje linearne algebre i teorije sistema neophodno za razumevanje i adekvatno tumačenje dobijenih rezultata.

Polazeći od osnovnih osobina ovih klasa sistema, u žiži interesovanja bila su pitanja optimizacije, robusnosti i stabilizacije.

U tom smislu dosta prostora bilo je posvećeno H_∞ i H_2 optimizaciji kao jednom od savremenih problema koji snažno zaokupljuje interesovanje brojnih naučnika i stručnjaka.

Tu se našlo i prostora za diskusiju različitih pod-optimalnih rešenja uključujući i metodu projekcijskih upravljanja.

Kada je u pitanju robusnost, izneti su mnogi značajni rezultati vezani za ovu važnu osobinu sistema objavljeni u nekoliko poslednjih godina, posebno vezanih za osobinu robusnosti stabilnosti sistema.

Stabilizacija ove klase sistema razmatrana je sa dva stanovišta.

Sa stanovišta klasičnog prilaza projektujući odgovarajuće uskladnike ili kompenzatore ili polazeći od dobro poznatih metoda podešavanja polova, pri čemu se u oba slučaja dolazi do traženih rešenja uvek dolazi uz izvesna ograničenja koja manje više potiču ili od prirode samih sistema ili izabranih metoda projektovanja, prvenstveno vezano za domen u kome se sinteza i projektovanje obavljaju.

Sa stanovišta dinamike, ovde izučavanih klasa sistema, bila su pitanja njihove stabilnosti ispitivana sa stanovišta primene LMI postupaka, što predstavlja permanentnu preokupaciju i interesovanje oba autora.

Uvažavajući savremene trendove u naučnoj literaturi, već klasična pitanja stabilnosti ove klase sistema, praćena su i odgovarajućim rezultatima vezanim za ispitivanje njihove robusnosti u prisustvu strukturnih i nestrukturnih perturbacija kao i nedavno nastalim metodama za optimizaciju i podešavanje polova kojima se ilistabilišu ili robusno stabilišu razmatrani sistemi.

Nešto manje prostora, bilo je posvećeno projektovanju savremenih observera, neophodnih u svim prilikama kada se raspolože sa oskudnom informacijom o sistemu a kada je evidentna potreba da se njime upravlja.

Ove problematika je bila razmatrana samo za klasu vremenski kontinualnih singularnih sistema.

Ova, kao i nekoliko prethodnih monografija autora, podržava i nastavlja da prezentuje aktuelne trendove u ovaj oblasti i predstavlja uobličen, rafiniran, selektivan i prilagođen tekst. delom, preuzet iz savremenih radova objavljenih u renomiranim međunarodnim časopisima najvišeg ranga a i monografija koje se bave opštim pitanjima problema optimizacije, stabilnosti, robusnosti stabilnosti, stabilizacije i robusne stabilizacije ove klase sistema automatskog upravljanja.

Već duži niz godina postoji nasušna potreba, da se na ovdašnjim i sadašnjim naučnim prostorima, pojavi jedno ovakvo štivo koje bi, sa prethodnim izdanjima, zainteresovanim čitaocima pružilo dovoljno početnih znanja i ohrabrenja da se bez straha i bojazni mogu upustiti u dalju spoznaju ove veoma složene problematike a što je i bila glavna preokupacija autora bez ikakvih pretenzija da se, u ovom trenutku, ponudi i nešto više.

Dr *Svetislavu Zariću* i Dr *Mihailu P. Lazareviću*, redovnim profesorima Mašinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu autori su duboko zahvalni na korisnim sugestijama i trudu oko recenzije.

Beograd, januar 2015. god.

Autori

**DINAMIKA
SINGULARNIH I DESKRIPTIVNIH
SISTEMA AUTOMATSKOG UPRAVLJANJA**

**DYNAMICS OF
SINGULAR AND DESCRIPTIVE
FEEDBACK CONTROL SYSTEMS**

SADRŽAJ

KONTINUALNI SINGULARNI SISTEMI

OPŠTA RAZMATRANJA

I OSOBINE I SPECIFIČNOSTI

KONTINUALNIH SINGULARNIH SISTEMA 1

1. UVODNA RAZMATRANJA 1

2. NASTANAK I KRAĆI PREGLED REZULTATA POSTIGNUTIH NA POLJU PROUČAVANJA SINGULARNIH SISTEMA 4

3. PRIRODA I OSOBENOSTI SINGULARNIH SISTEMA 5

4. KLASIFIKACIJA I PODELA SINGULARNIH SISTEMA 6

5. DINAMIČKO PONAŠANJE SINGULARNIH SISTEMA 8

6. PRIMERI I RAZLOZI POJAVLJIVANJA SINGULARNIH SISTEMA 8

7. REŠLJIVOST LINEARNOG SINGULARNOG SISTEMA DIFERENCIJALNIH JEDNAČINA SA KONSTANTNIM KOEFICIJENTIMA 10

8. KONZISTENTNI POČETNI USLOVI 17

---

9. PRENOSNA FUNKCIJA I IMPULSNO PONAŠANJE SINGULARNOG SISTEMA	20
9.1 Prenosna funkcija	20
9.2 Impulsno ponašanje	22
Literatura	30
10. SINHRONIZACIJA HAOSA JEDNOG HEMIJSKOG SINGULARNOG MATEMATIČKOG WILLAMOWSKI-ROSSLER PROCESA	33
10.1 Uvod	33
10.2 Konstrukcija diferencijalnih algebarskih jednačina za nepromenljive egzotermne reakcije	34
10.3 Analiza stabilnosti (DAE)s	37
10.4 Sinhronizacija haosa (DAE)s	40
Literatura	45

KONTINUALNI SINGULARNI SISTEMI

KLASIČNA OPTIMIZACIJA – LQR PROBLEM

II KLASIČNI POSTUPCI OPTIMIZACIJE LINEARNIH SISTEMA	47
11. OSNOVNE POSTAVKE OPTIMIZACIJE	47
11.1 Opšta pitanja i zadaci optimizacije sistema	47
11.1.1 Preliminarna razmatranja	48
11.1.2 Klasa razmatranih sistema	49
11.1.3 Analiza kriterijuma optimalnosti	50
11.2 Pitanja ograničenja u zadacima optimizacije	52
11.3 Parametarska optimizacija u prostoru stanja	52
11.4 Kalmanov (LQR) regulator	55

11.5 LQR problem – Kalmanov regulator	60
11.5.1 Fizička motivacija za LQR	62
11.5.2 Ograničenja LQR upravljačkih sistema	63
11.5.3 Osobine LQR upravljačkih sistema i srodnih tehnika	64
11.6 Linearni kvadratni gausovski regulator i H_2 optimalno upravljanje	65
11.7 Min–max problem i H_∞ upravljanje sa povratnom spregom po stanju	68
11.8 Osnovne postavke H_2 i H_∞ upravljanja	71
Literatura	74
12.OPTIMALNI KALMANOV (LQR) REGULATOR ZA VREMENSKI KONTINUALNE SINGULARNE SISTEME: PRISTUP PREKO DINAMIČKOG PROGRAMIRANJA	75
12.1 Uvod	75
12.2 Preliminarni rezultati	76
12.3 Linearni–kvadratni (LQ) problem	78
12.4 Problem beskonačnog vremenskog intervala	84
Literatura	87
13. STABILNOST I OPTIMALNO UPRAVLJANJE NELINEARNIH SINGULARNIH SISTEMA	89
13.1 Uvod	89
13.2 Iskaz problema	90
13.3 Opis sistema	91
13.4 Kauzalnost	94
13.5 Stabilnost	96
13.5.1 Opšta teorija	96
13.5.2 Thomson–Tait–Chetaev teorema	99
13.6 Optimalno upravljanje	101
13.6.1 Opšta teorija	101
13.7 Ilustrativni primeri	103
13.7.1 Kauzalni mehanički singularni sistem	103
13.7.2 Nekauzalni mehanički singularni sistem	105
13.7.3 Nekauzalni školski primer	105
Literatura	109

---

14. SINGULARNI (LQ) PROBLEM ZA IREGULARNE SINGULARNE SISTEME	111
14.1 Uvod	111
14.2 Postavka i transformacija problema	112
14.3 Rešenje problema	119
14.4 Numerički primer	126
Literatura	128

KONTINUALNI SINGULARNI SISTEMI

H_∞ OPTIMIZACIJA

III TEORIJSKE OSNOVE

H_∞ OPTIMIZACIJE LINEARNIH SISTEMA	131
15. H_∞ OPTIMIZACIJA VIŠESTRUKO PRENOSNIH LINEARNIH SISTEMA	131
15.1 Uvodna razmatranja	131
15.1.1 Poremećaji	134
15.1.2 Greške u modeliranju	134
15.1.3 Povratna sprega	135
15.2 Motivacija za koncept H_∞ pri analizi i sintezi robusnih sistema	137
15.2.1 Pojam robusnosti i neizvesnosti	139
15.2.2 Nestrukturirane greške	140
15.2.3 Parametarske greške	144
15.2.4 Linearna frakciona transformacija	144
15.2.5 Stabilizirajući regulator	150
15.2.6 Teorema malih pojačanja	154
15.2.7 Robusne performanse	157
15.3 Moguće primene H_∞ optimizacije sistema	159
Literatura	160

---

16. OSNOVNE POSTAVKE H_∞ OPTIMIZACIJE	161
16.1 Matematičke osnove H_∞ optimalnih sistema	161
16.1.1 Osetljivost	161
16.1.2 Veza sa konceptom robusnosti	164
16.1.3 Opšti model perturbacije	167
16.1.4 Perturbacije brojioca i imenioca	171
16.2 Problem mešovite osetljivosti	176
16.2.1 Oblikovanje frekventne karakteristike otvorenog kola	177
16.2.2 Standardni problem H_∞ optimalnog regulatora	179
16.2.3 Rešenje standardnog problema u frekventnom domenu	181
16.3 Rešenje problema	
u prostoru stanja – savremen pristup	186
16.3.1 Rešenje H_∞ optimalnog regulatora	
u povratnoj grani po stanju	188
16.3.2 Problem optimalne H_∞ estimacije	192
16.3.3 Rešenje H_∞ optimalnog regulatora	
u povratnoj sprezi sistema po izlazu	194
Literatura	199
17. SLABLJENJE UTICAJA	
POREMEĆAJA I H_∞ OPTIMIZACIJA:	
METODA PROJEKTOVANJA ZASNOVANA	
NA ALGEBARSKOJ RICCATI-JEVOJ JEDNAČINI	201
17.1 Uvod	201
17.2 Sistem i definicije	202
17.3 Glavni rezultat	204
Literatura	209
18. H_∞ KONTOLER BEZ MEMORIJE	
ZA SISTEME SA KAŠNJENJEM	211
18.1 Uvod	211
18.2 Glavni rezultat	211
18.3 Numerički primer	217
Literatura	218

---

19. H_∞ UPRAVLJANJE ZA SINGULARNE SISTEME:	
PRISTUP PREKO MATRIČNIH NEJEDNAKOSTI	219
19.1 Uvod	219
19.2 Matrične nejednakosti za singularne sisteme	220
19.3 Glavni rezultat	224
Literatura	234
20. H_2 ALGEBARSKA RIKATIJEVA JEDNAČINA	
ZA LINEARNE SINGULARNE SISTEME	237
20.1 Opis sistema i preliminarni rezultati	238
20.2 Hamiltonova matrica	
i H_2 uopštena Rikatijeva algebarska jednačina	241
Literatura	252

KONTINUALNI SINGULARNI SISTEMI

SINTEZA I PROJEKTOVANJE USKLAĐNIKA

IV STABILIZACIJA, USKLAĐIVANJE	
I METODE PODEŠAVANJA POLOVA	253
21. STABILIZACIJA SINGULARNIH SISTEMA	253
21.1 Definisane problema	255
21.2 Rešenja problema upravljanje izlaza	
pomoću povratne sprege sa potpunom informacijom	258
21.3 Rešenja problema upravljanja izlaznim	
veličinama pomoću povratne sprege po grešci	260
21.4 Singularni sistemi koji se mogu normalizovati	262
21.5 Opšti slučaj	265
Literatura	270

---

22. PROJEKTOVANJE:	
USKLADNICI ZA LINEARNE SINGULARNE SISTEME SA PRISUTNIM KAŠNJENJEM U IZLAZNIM VELIČINAMA ..	273
22.1 Uvod	273
22.2 Projektovanje dinamičkog kompenzatora	275
22.3 Praćenje i regulisanje uticaja konstantnih poremećaja	280
22.4 Praćenje i slabljenje uticaja nekih nekonstantnih poremećaja	287
Literatura	295
23. UPRAVLJANJE SINGULARNIH SISTEMA SA GARANTOVANIM INDEKSOM PERFORMANSE	299
23.1 Uvod	299
23.2 Model upravljanja sa konceptom dinamičke povratne sprege po izlazu	301
23.3 Uslovi postojanja regulatora sa garantovanim indeksom performane	303
23.4 Sinteza regulatora koji garantuje optimalni indeks performanse	311
Literatura	313

KONTINUALNI SINGULARNI SISTEMI REKONSTRUKCIJA STANJA

V SAVREMENI OBSERVERI I REKONSTRUKCIJA STANJA SISTEMA	315
24. H_2 OBSERVER ZA SINGULARNE SISTEME: PROJEKTOVANJE POMOĆU POSTUPAKA LMI	315
24.1 Uvod	315
24.2 Preliminarni rezultati	316
24.3 Kontroler H_2 zasnovan na observeru	318
24.4 Primena (LMI) metode u projektovanju observera	322
24.5 Numerički primer	327
Literatura	328

DISKRETNİ DESKRIPTIVNI SISTEMI

OPŠTA RAZMATRANJA

VI OSOBINE I SPECIFIČNOSTI

DISKRETNIH DESKRIPTIVNIH SISTEMA	329
25. UVODNA RAZMATRANJA	329
26. REŠLJIVOST LINEARNIH SINGULARNIH DIFERENCNIH JEDNAČINA SA KONSTANTNIM KOEFICIJENTIMA	331
27. KONZISTENTNI POČETNI USLOVI DISKRETNIH DESKRIPTIVNIH SISTEMA	336
28. KANONIČKE FORME LINEARNIH DISKRETNIH DESKRIPTIVNIH SISTEMA	340
29. ODREĐIVANJE REŠENJA SINGULARNOG SISTEMA DIFERENCNIH JEDNAČINA I KRETANJE DESKRIPTIVNOG SISTEMA U PROSTORU STANJA	347
29.1 Slobodni radni režim	347
29.2 Prinudni radni režim	349
29.3 Prilaz sa pozicija kanoničkih formi	351
30. MATRICA PRENOSNIH FUNKCIJA DISKRETNOG DESKRIPTIVNOG SISTEMA	353
Literatura	357

---

*DISKRETNİ
DESKRIPTIVNI SISTEMI*

POSEBNE KLASE SISTEMA

VII IMPLICITNI DISKRETNİ SISTEMI	359
31. OSVRT NA TEORIJU LINEARNIH IMPLICITNIH DISKRETNIH SISTEMA	359
31.1 Osnovne definicije i preliminarna razmatranja	359
31.2 Fenomen predviđanja	363
31.3 Osobine prihvatljivost i jedinstvenosti	364
31.4 Koncept traga	365
Literatura	368

*DISKRETNİ
DESKRIPTIVNI SISTEMI*

**STABILIZACIJA,
DOPUSTLJIVOST I ROBUSNOST**

VIII STABILIZACIJA DISKRETNIH DESKRIPTIVNIH SISTEMA	369
32. STABILIZACIJA VREMENSKI DISKRETNIH DESKRIPTIVNIH SISTEMA: LMI PRILAZ	369
32.1 Uvod	369
32.2 Preliminarna razmatranja i formulacija problema	370
32.3 Rezultat LMI analize	372
32.4 Rezultat sinteze na osnovu LMI	376
32.5 Određivanje kontrolera	379
Literatura	381

---

33. DOPUSTIVOST DISKRETNIH DESKRIPTIVNIH SISTEMA: LMI PRILAZ	383
33.1 Uvod	383
33.2 Postavka problema i preliminarna razmatranja	384
33.3 Glavni rezultat	389
33.4 Numerički primeri	396
Literatura	399
34. ROBUSNOST STABILNOSTI I STABILIZACIJA LINEARNIH DISKRETNIH DESKRIPTIVNIH SISTEMA: EKVIVALENTNA KARAKTERIZACIJA	401
34.1 Uvod	401
34.2 Definicije i postavka problema	403
34.3 Glavni rezultati	404
34.4 Numerički primeri	414
Literatura	415
IX DODACI	417
DODATAK A – Oznake	417
DODATAK B – Izvodi iz linearne algebra i teorije matrica	423
Literatura	430
DODATAK C – Matematičke osnove H_∞ optimizacije	431
C.1 Normirani prostori. Hilbertovi prostori	431
C.1.1 Hardy–jevi prostori	433
C.2 Vektorske i matrice norme	435
C.2.1 Sistemske norme	437
C.2.2 Izračunavanje norme u prostoru stanja	438
C.2.3 Hankel–ova norma i operator	439
Literatura	442
DODATAK D – Neka dopunska pojašnjenja – I DEO	443
Literatura	446
DODATAK E – Neka dopunska pojašnjenja – II DEO	447
Literatura	448
DODATAK F – Neki korisni rezultati	449